

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 210 (10807)

1978 чылдың сентябрь 8, пятница

1925 чылда түзүлгөндөгү

Өлүм 2 өд.

ДҮЖҮТҮҢ МАГАДЫЛАДЫ

Бистиң республикавыстың байдалдарына черни чайын курутулары болгаш күзүн аңгысты аңдарары бөк үнүштерге база нөдөз ажил-агый култураларының хоралачыларына уду демиселдин шиптирлик чүдү болуп турар.

Бо чылын республиканың ажил-агыйларына 115,4 муң гектар черни аңдарар болгаш курутуруп болбаазырадыр ужурул турган. Херек кырында 93,9 муң гектарны чайын аңдарган, ол — планын 81,4 хуузу.

Хей-хей специалисттер болгаш механизаторлар черни курутуруп болбаазырадыр улуг ичизингиле көрүп, оны хынамчалык чорудуп турар. Чикээ, Би-Хем районнуң совхозтары курутурулга аңдарылганын планын 106 хуу, Тес-Хемини — 100 хуу, Нызыл районуну — 97,5, Наа-Хемини ажил-агыйлары — 84,3 хуу күүсеткен. Ол районнара черни кырын чогуур үезинде улдузэртиен, ам ширин аңдара кагырбас аңдарырадыр чарарын чоруда берген. Өл-шын дүжүп тура-даа, курутуруп шөлдерин бөк үнүштер чок кылдыр ажаап турар.

Ынчалзажок чамдык районнарның ажил-агыйлары келир чылга хөрүнүн белеткээрине чогуур ичизингиле салбап турар. Чикээ, Барыын-Хемик районнуң ажил-агыйлары курутурулга аңдарылганын планын чүгө 51 хуу, Бай-Тайганы — 52,4, Чөөн-Хемикти — даңгун-ле 45,3 хуу күүсеткен. Тус-тус ажил-агыйлардан «Совет Тыва», «Ак-Турук», «Иш-ажылдың хостуу», «Шекпээр», «Даң-Терезин», «Ис-ира» болгаш «Чыраа-Бажы» совхозтар курутурулга аңдарылганын өжүм темпийик чорудуп турар. Ол районнарның нөдөз ажил-агый эргелдериниң база совхозтарның кол агрономнары тарааны, мал чөмөрүн, картофельди болгаш нөдөз аңдарыны бугураарына нөдөз берип чедип алып деп бодал турарлар. Ындыг байдал-биле эргелик болбас. Нөдөз ажил-агый эргелдериниң удурукчулары чер аңдарылганын база курутурулга болбаазырадыр чорудуп үезинде чорудары дээш ажил-агыйларның удурукчуларындан, кол агрономнарындан негелдени кошпакан-дыр.

Ам республикада тараалары болгаш мал чөмү културалары ажаап алыры массалык-биле эгелзэн. Тараа шөлдериниң дыка хей нөдөз хосталган, ынчангаш аңгыс аңдарылганын үези келген.

Аңгыс аңдарылганында кол чүве — оңу чогуур хуусаанында чорудары. Силос болгаш эрте бижар тараа култураларын ажаап алган соонда, ол дөдөз-на эрте аңдарган аңгыс келир чылдың тарылганына кончуг таарып болуп турар. Хөрүнүн температурасы 10 — 12 градус чылгы тураа аңгысты аңдарарга эң-не бедик беримчелик болур дээрин эрте болгаш практика бадыткаан.

Аңгысты ширин аңдара кагырбас херекселдер-биле чардырар ужурул. Чымыч хөрүнүнүг бүгү-ле черлерин чардырарда, аңдарына шаараш бистиги каткыны конуп алгаш, өң-биле довракты таптап бастырар херек.

Амгы үеде республиканың ажил-агыйларында 20 муң гектар амыг тараа култураларын болгаш 22 муң гектар курутурун база өске-даа силос култураларын ажаап алган. 15 муң гектар амыг шөлүң чакгыс чылгы кыргыны нестинген. Ындыг болганда, аңгыс аңдарылганын улуг шөлдерге чорудуп болурунүг аргазы бар-дыр.

«Нызыл тараачын», «Саян», «Улуг Октябрь», СЭКП-ниң XX съездин аттыг, «Революцияның чалбыты» совхозтар болгаш нөдөз ажил-агыйның дуржулга станциясы күсүк аңгыс аңдарылганын чогуур үезинде бедик шынарлыг кылдыр чорутунаш, чыл бүрүзүнде-ле тараа култураларының чаагай дүжүдүн ап турар. Агаар-бойдуңуң байдалы тараачы чок бо чылын безин ол ажил-агыйлар өске совхозтарга бодаларга, дыка чаагай дүжүттү ап турар.

Бо күзүн республикага нитизи-биле 136,7 муң гектар аңгысты аңдарар планын. Ам херек-кырында аңдарган 8,6 муң гектар хире, азы планын 7 хуузу. Тараачының күзүн кылыр бо чугула ажилына Каа-Хем, Таңды, Чөөн-Хемик, Би-Хем районнарның совхозтарының механизаторлары эгелеп кирипкен. Ол черлерде аңгыс аңдарылганын темпийи шалпытын, ажилдың шынары эки болуп турар. А Улуг-Хем, Барыын-Хемик, Нызыл болгаш Тес-Хем районнарның ажил-агыйларында чаңгыс-даа гектар аңгыс аңдартынмаан. «Тикелге», «Шамбалыг», «Кок-Тей», «Иш-ажылдың хостуу», «Найрал», «Чыраа-Бажы», «Шекпээр» болгаш СЭКП-ниң XXII съездин аттыг совхозтарының дугайын маңаа он-далап демделээр херек. Бо ажил-агыйларда агрохимияның дүрүмдерин хажыдып, шөлдерин колдуу хей нуруузу чазын уду аңдаргаш, тараа чаштырар турар. Оң түңүленинде чыл бүрүзүнде-ле аргажок муда дүжүт ап турар. Устунада айтык ажил-агыйларда ам база-ла аңгыс аңдарар аргаттарларын ажилдарының графити тургустунмаан, бригадирлерге болгаш трактористерге онаалда бердимиз. Ындыг чет-постерни нөдөз ажил-агый эргелдерин деп-дөдөз чайладыр дүлзэлгели.

ССРЗ-ниң 50 чылы аттыг, «Тикелге», «Коммунизмниң херели», «Кок-Тей», Така аттыг болгаш өске-даа совхоз-тараа улуг күчүлүг К-700, К-701 тракторлар дыка хей. Ынчалзажок олар яны-буру чылдаганын ужурунда бо хүн-нерге чедир-ле анаа тургулаар. А ажилал турар тракторларын бугуручүлүгү куду. Ылаңгы «Бурингар», «Бурен», «Нызыл туң» (Наа-Хем), «Ленинниң өрүк», «Россия» совхозтараа аңгыс аңдарылганында күш-ажылдың бугуручүлүгү куду болуп турар.

Аңгыс аңдарылганын чорударының эң эки үези келген. Ынчангаш ону дүрген темпийик, шынарлыг чорудар дээш чогуур хемчеглерин дарый алыры эргелек чугула. Аргат бурдуңга графини-онаалданы бээр, оң күүселдин болгаш шынарын шыңгы контрольдаар, тарааны ажаап алган соонда саванын дөдөз-на шалдан чайладып сөөртүрүн органи-застар, аңгыс аңдарылганынга илаточу арганы калбаа-биле ажыглаар херек.

Аңгыс аңдарылганынның планын күүседир, ону бедик шынарлыг чорударын чедип алып дээш ажил-агыйларның специалистары, механизаторлары бугу күшү салып ужурул. Бо чугула ажилды организастыг эргитерин, механизаторлар ортузуңга чарышты организастарын парткомнар боттарының ичизингиле алып дүлзэлгели.

КОМБАЙНДАН ШАҢЧЕ

Республиканың ажил-агыйларында Би-Хем районда «Изыл тараачын» совхозун тараа шөлдеринде 1978 чылдың дүжүдү дээш демисел бо хүн-нерде хай-нык. Тараа култураларының ажаап алышының совхозтуң чер ажилдылары ам он амыг хонук чорудуп турар.

Совхозтуң ажил-агыйлары 1570 гектар черди чаңгыс чылдыг ситени бо хүн-нерде ажаап алган. Ажил-агый гектардан ортумаа-биле 5 центнер тараан ажаап ап турар. Оң эвези дөдөз бидингир, Совхозтуң чер ажилдылары бо ажилды ол эвези-даа бол дүжүдү бөр аңдарын ажаап турган. Бичи-даа чыдыр чок ажаап алып дүлзэлгезин баган эвез күүседир турарын ажаап турган баштайгы хонуктарының түңүлү бөдүткөн турар. Ажил-агый бар машина-техникаының сителгезин шынарлыг чоруткан болгаш ажаап-да бөрүн кириген.

Дуржулгагы хоочун механизатор Семён Филиппович Чекудаев удуртула № 2 хоу-трактор бригаданың механизаторлары бистиң анаа чораш хонуктуң со-лох төвүдүң ирак эвез черде чороб амыг комбайн-биле бастырып турдулар. Механизаторлар өскөр, чардыр-даа хире эвез, комбайннарны одуртула чыс-напкан келип, чей чок-ла ажаап-да турлар. Бригада дүжүт ажаап алыш.

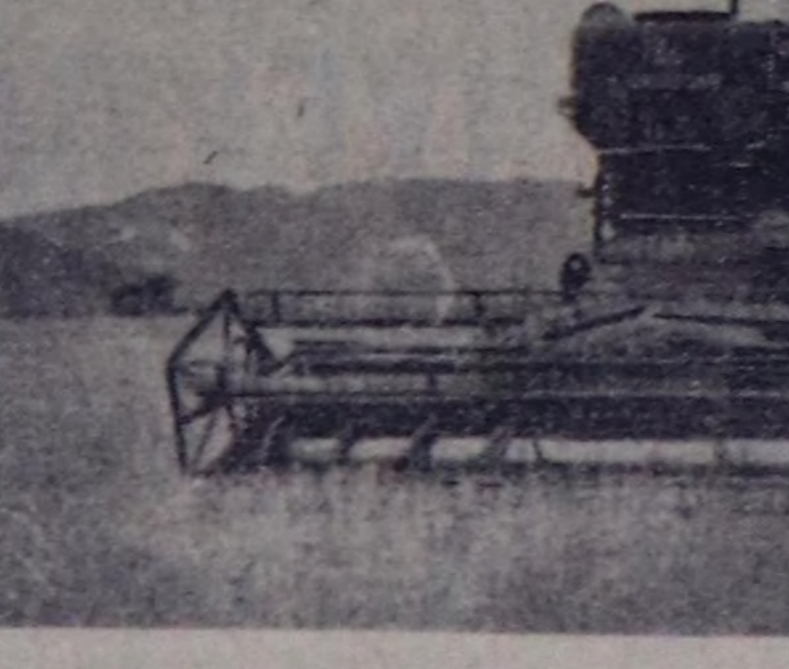
Механизаторларын арамыда күш-ажылды марыдаа кичи бугурун ажил-агы харымсалганын бедиткен. Социалист чарыштын түңүлени мында беш хонуктап үндүрүп турар. Ажаап алыш-кының маадарының аттары чымын-шиптир ажаап турар. Эрткен иш беш хонуктарының түңүлени-биле Бокту Бече-оол социалист чарышка тизелген болуп, бирги черде чоруп турар. Оң баштаран комбайнны «Бөгүң бирги черде» деп транс-портаны быжыгалап аскап. Чарыштын ийги, үшү черлерин хоочун механизатор Михаил Бүрү биле Лаа Монгуш олар алганыр. Мурунчыл механизаторлар хун доңмазын 130—150 хуу күүседир турарлар. Комбайнер Семён Шадим-оол, Николай Очаров, Владимир Герев мурунчыл өрүнден чылды калбай ажил-лап турарлар.

Комбайннарның үрелишкисерге тараачыл, амыг чок турар чоруп чайла-дыр айтыртып мында эки тургустунган. 1978 чылдың дүжүдү комбайндан мал-каже, машинадан совхозтуң шаңгык үзүткел чок кирип эгелзэн.

В. КУУЛАР.

ЧУРУКЧУЛАРДА бригаданың мурунчыл комбайнери Бокту Бече-оол; ажаалда те-аянда.

В. КАРА-САЛДЫҢ фотолары.

Сентябрьда ажилдап эгелээр, а херек кырында?

Тыва АССР-ниң бугуручү күштерин улам ыңай хажыдуур дугайында СЭКП ТК-ның болгаш ССРЗ-ның Министрлер Чөвүлелиниң донатаалда өске бугу бугурулук черлери-биле нады Нызыл-Макалынта эът комбинатының тудуун дүргөдөп, ону бо чылын амыгла-га кирерин көргөн.

Тудуру эгелзеден бөр эвези үе эркен. Бо хүн-нерде мында ону ажилдаа кирерин күрүңү чарымын ажаап чоруп турар. Тудуру ийгиликчи кол кералын чарган организастары — «Итаган-Арыг аар туду» трезини № 42 туду эргелди болгаш туду-монтаж ажил-дарының эвези каш дуулаал эргелдери бөр турар. № 42, «Тыва даг-дугу» туду эргелдери, «Красноярск-туду» трезини үшү туду эргелдери, «Сибирь-техмонтаж», «СВМ» эргелдери удурукчулары бо чылдыг эгелзиде чаа тудурун турар бугурулук чериниң дирекция-зынга ону сентябрь 30-де бүр-үрү-биле дүжүт ажаап турар эвези. Оң-биле холбаштар эвези комбинатының дирекция-зынга инженер-техникти эгелдиргелери болгаш мал согукулдары чечелди, олар-ны келир үези ажилдаа өөрдиргил чөмөгүрүн ап эгелзэн.

Оң персонал комбинаты эдистер ажилдап, шээр малды хузоон азырынга чет-чир дөдөзүн комбинат туду-ру директору С. Г. Шестаков бугурулук турар. Нитизи-биле ол чаа бугурулук черинге сезоннар үезинде 400 амыг ажил ажаап ужурул. Комбинаты ону беш чылдыг үшү чымын сентябрь айында амыглаа кирерин-биле холбаштар бугурулук планы бердиген.

Оң эугаар Кызыл-Макалынта эът комбинаты чыл тончугуң чедир барык 8000 тонна продукцияны бөр. Ынчангаш ре-спубликаның барык талкы районнарның ажил-агый-ларының дүжүганы он муң амыг шээр малы бээ муң амыг сарлык, амыг-шээр бола малы Барыын-Хемик районда жооштинген, комбинаты ажилдан эгелзери малай турар.

Республиканың ажилдаа кирер чугула ол тудууда байдал херек кырында кыдыр-гыт! Тудуру шөөрлекчилер болгаш монтажчылар ажил-лап эгелзеден эвези үе эркен, 42 дугаар болгаш «Тыва даг-дугу» туду эргелдери шөөрлекчилери сентябрьның 10-да бугу-ле ажилдап дөдөз-лорын хузоонгөтөр. Олар боттарының сөзүңгү ээ болуп, хузоонгөтүр бөгү-дараа күү-седир дей берген. Хамык ужур дөдөз-херекселдер, соодукучулары, суг болгаш агаар дамчыдыкчылары кол-посорларын, автомашина участогун болгаш өске-даа монтаж ажилдарын шапкын-чыларында бөр турар. Чүгө дөдөз эът комбинатының специалиствери кыл-дыптан монтаж ажилдарын хузоон алып турар. Нассе станциясы болгаш суг мөң-сидир резервуары беле эвез. Ылаңгы ийги резервуарга чугууда амыгла суг ымыр-нынас, чер шиптиче төстү бөр. Оң чылдагына-туду ажилдарын үрей кылганы бөр турар. Оң дымдын тып, элериңе хон үш-шак херек апар. Үшү туду эргелдери (Н. И. Чылак) бугуруу-биле колбаса негизин вен-тиляция-салгындадыкшы херекселдер чедир кылды-май турар. Базы-ла олар 200 болгаш 180 муң хооралар кү-гүлдүн чамдык дамчыдыкчы-ларын кылбай турар. Чедир кылдып, элери күүдүрүп болур.

Кызыл-Макалынта эът комбинатының дирекциясы болгаш керелик туду органи-зацияларының тудурукчу-лары-да бо бугу чөмөгүрүн дүрген чайладып, элери кү-шү-шыннарының дөдөз-лор дөдөз-лор хөмөгүрүнүн шиптиче чар-чүрү берген. Ынчалза-даа ажил-лап турар негелзиде чөмөгүрүн амыг чыдырар. Бригадада Б. Күжүткел, С. Горбунова болгаш өскөр-даа дыка эки ажаап турар. Оң

СЭКП Төп Комитетинде

Эвезелдешкен республика-ларның компартиялар ТК-ларының, партияның крайком-нар, обкомнар секретарлары-ның, ССРЗ-ның болгаш РСФСР-ниң министрлер ор-гандакчыларының — экономик-тиг өөредилге талазы-биле ча-куулар даргаларының, ВЦСПС-тин, ВЛКСМ ТК-ның, идеологияның топ албан чер-лериниң, солуннарның, жур-налдарының, телевидениениң болгаш радионуң удурутук ажилдакчыларының чөвүлү хуралы сентябрь 6-да СЭКП ТК-га болгаш, СЭКП-ниң XXV съездинин шиптирле-ринге холбаштыр бугурулук ажилының болгаш ажил-агый-дың шынарын бедиргеге ажилчы чоннарың экономик-тиг өөредилгениң ролун күштелдирер талазы-биле Башкыриялык партия органи-зацияларының ажилының дугайында СЭКП ТК-ның донатаалы күүседир талазы-биле сорулгаларын көргөн.

Чөвүлү хуралы СЭКП ТК-ның секретары М. В. Замбияны амыктап.

СЭКП ТК-ның Прогатанда кидининиң эргелдизиниң берги оралакчыы Г. Л. Смир-нов алыскы кылган. Ажилчы чоннарың экономиктиг өөрдилгениң организастарының мурунчыл дуржулгаының, бугурулук ажилының бол-гаш ажилды шынарлыг бедир-дери дээш, беш чылдыг он-оонадаларын чөмөгүрүн күүседир дээш социалист

чарышты калбарырга он өөрдилгениң ролун күштел-дирер дугайында савал-она-ларын төвүдү хуралга кал-баа-биле солуккан. Ажилчы чоннарың экономиктиг өөрдилгениң партияны уду-ругуна улам ыңай сайзыра-гайдырарының, ол чугула херексел партия, совет, профза-вела, комсомод организация-ларының болгаш ажил-агый-органнарының күжениши-лерин аялаштыр башкара-рының аргаларың болгаш ме-тодтарың улуг күчөңгөйи салган. Украинаның Компар-тиясының ТК-зынң секретары А. А. Татаренковун, ВЦСПС-тин даргызын оралакчыы В. И. Прохоровун, ВЛКСМ ТК-зынң секретары В. М. Мещеряковун чугалары-га максаларың күш-ажылдыг идеологияны хөжүмдөшүгө, совет кижи бугурулук бедик кылдып, туртууну эвез болу-рун күш-ажылды комму-нисттик бугурулук көөрүңү хөжүмгө кижиндер чор-ука экономиктиг өөрдил-гениң ролуңу демделгезиниң, СЭКП-ның Москва обкомунун секретары В. М. Бори-совтовун, аар болгаш транс-порт машина тудурулукунун министрлиңиң оралакчыы Г. Г. Сотниковун, «Экономи-ческая газета»-ның кол редак-тору А. Ф. Румининиң чуга-ларынга маршенин-ленизм классиктериниң чөмөгү-дариң, партияның шиптирле-рин, СЭКП ТК-ның Чөмөгү-рүн секретары эл Л. И. Брежнев-

Чөвүлү хуралдың ажилы СЭКП ТК-ның кидиниң эргелдизиниң Ф. И. Дмитриев, В. В. Лыстов, Ф. И. Мо-чалов, И. Д. Сербин СЭКП ТК-ның харымсалганы өскө-даа ажилдакчылары ийриш-кен.

ЧУРУКЧУЛАР — УЛУГ ЧОГААЛЧЫГА

«Толстой — бугуң делегей» деп, М. Горький бижээп, ССРЗ-ның Чурулук академик-тиң адаларында сентябрь 6-да ажилдап «Л. Н. Тол-стой чуртула» урун күүдүн деп делегейни бөгөтпө, анаа база катан бугурулук бир-Бастин чуртувуңду план-бугуру муузелдерин келген муң амыг чогаалдары мыда делзеген.

Классиктерин болгаш совет авторларын орус литер-аторларын гелайың турас-тапкан чогаалдары бир-ле дугаар догуу-биле ол дел-зегде чытган. Делегейде ажилдар чүткө Толстойнук

Полтавын катан-даа на-талаттыныс чуртуланы эй санып чуртуларда, нарип-ларда, скуматураларда көр-гүскөн.

Толстойнук окур-хөвирли совет чуртукулары А. Са-мохваловтуң, В. Фавоскин-ниң, Д. Шмариниң, О. Ве-рейскийниң болгаш өске-даа көсүк мастерлерин солун ажилдарында көргүскөн. Тол-стойнук чогаалдарының тала-зы-биле графика база чуртула ажилдарың бугуң галары-аш совет эрте-чачыгының чылдарында тургускан. Олар-ның барык шугурун кымыч катан үндүрүлгө. «Лейб» болгаш табылган, «Халы-Мураттың маалыра-ны окур-хөвирли совет чон графикалыг алдып фондузуда кирген.

(СЭТА-ның көрр.).

ТУЛА. Боттарының өндүрүлүгү чыгыс чер-чуртуу Л. Н. Толстойнук туртугунуң ху-жүдүн бөр 150 чылды Ту-лавын ажил-ишчилери байыр-ладыг демделеп турар. Сен-тябрь 6-да ол хооранын шипи театрыга кайтамчыктыг хүн-ге тураскааткан байырыг ху-рал болган.

Л. Н. Толстойнук юбилейи кайтамчык калак демделеп турары орус чечен чогаалдыг генийни бугу удустун алы-мыдан мынакыл болгаш ху-дугел-биле көрүп турарының бадыткалы-дыр деп, партия-ның Тула обкомунуң берги секретары И. Х. Юнас онаалп демделзэн.

Толстой дугайында сөстү РСФСР-ниң Чогаалчылар эвез-лелини баштар чериниң даргалы С. В. Михалков чуга-лаан.

— Толстойнук гениалдыг өвүдү адалап-түргөдөн кижилерин дүвүрөөн ары-нуурун, оларын чүрчезин бол-гаш угаан-сармылынын иле-рели болуп турган — деп, ол

ТУЛАНЫҢ ЧЕРИНДЕ БАЙЫРЛАЛ

Чугаалаан. — Чогаалчыны килейин уну улуг-хуузу о-кунганын камгаларыңче, күш-ажылчы удустун дөдөз-лөдүргөн эргелерин камга-ланыңче көлүдү үнериниң кыйгырын кылдыр чангыла-нып турган. Оңу улуг чо-гаалчы болгаш бодалчы болу-рун күзүдү гений-биле кижилең ажил-чорудулааның бугу талларын көргүскөн. Ол бугу чогаалчы бодалар — кижиле төрелгениң угаң-бо-дал, аажы-чаң сайыралынын ийүрүңе, буныг чыгай бол-лур чоруткун чырыкылыг идеалдарының ийүрүңе тып-тып кезе турган. Ус-шаг бист-ти Толстойнук аңгылайын, харын Россияны өндүрүлүгү

(СЭТА).

А жыгалада кишер тудугда

Тыва АССР-ниң бугуручү күштерин улам ыңай хажыдуур дугайында СЭКП ТК-ның болгаш ССРЗ-ның Министрлер Чөвүлелиниң донатаалда өске бугу бугурулук черлери-биле нады Нызыл-Макалынта эът комбинатының тудуун дүргөдөп, ону бо чылын амыгла-га кирерин көргөн.

Тудуру эгелзеден бөр эвези үе эркен. Бо хүн-нерде мында ону ажилдаа кирерин күрүңү чарымын ажаап чоруп турар. Тудуру ийгиликчи кол кералын чарган организастары — «Итаган-Арыг аар туду» трезини № 42 туду эргелди болгаш туду-монтаж ажил-дарының эвези каш дуулаал эргелдери бөр турар. № 42, «Тыва даг-дугу» туду эргелдери, «Красноярск-туду» трезини үшү туду эргелдери, «Сибирь-техмонтаж», «СВМ» эргелдери удурукчулары бо чылдыг эгелзиде чаа тудурун турар бугурулук чериниң дирекция-зынга ону сентябрь 30-де бүр-үрү-биле дүжүт ажаап турар эвези. Оң-биле холбаштар эвези комбинатының дирекция-зынга инженер-техникти эгелдиргелери болгаш мал согукулдары чечелди, олар-ны келир үези ажилдаа өөрдиргил чөмөгүрүн ап эгелзэн.

Оң персонал комбинаты эдистер ажилдап, шээр малды хузоон азырынга чет-чир дөдөзүн комбинат туду-ру директору С. Г. Шестаков бугурулук турар. Нитизи-биле ол чаа бугурулук черинге сезоннар үезинде 400 амыг ажил ажаап ужурул. Комбинаты ону беш чылдыг үшү чымын сентябрь айында амыглаа кирерин-биле холбаштар бугурулук планы бердиген.

Оң эугаар Кызыл-Макалынта эът комбинаты чыл тончугуң чедир барык 8000 тонна продукцияны бөр. Ынчангаш ре-спубликаның барык талкы районнарның ажил-агый-ларының дүжүганы он муң амыг шээр малы бээ муң амыг сарлык, амыг-шээр бола малы Барыын-Хемик районда жооштинген, комбинаты ажилдан эгелзери малай турар.

Республиканың ажилдаа кирер чугула ол тудууда байдал херек кырында кыдыр-гыт! Тудуру шөөрлекчилер болгаш монтажчылар ажил-лап эгелзеден эвези үе эркен, 42 дугаар болгаш «Тыва даг-дугу» туду эргелдери шөөрлекчилери сентябрьның 10-да бугу-ле ажилдап дөдөз-лорын хузоонгөтөр. Олар боттарының сөзүңгү ээ болуп, хузоонгөтүр бөгү-дараа күү-седир дей берген. Хамык ужур дөдөз-херекселдер, соодукучулары, суг болгаш агаар дамчыдыкчылары кол-посорларын, автомашина участогун болгаш өске-даа монтаж ажилдарын шапкын-чыларында бөр турар. Чүгө дөдөз эът комбинатының специалиствери кыл-дыптан монтаж ажилдарын хузоон алып турар. Нассе станциясы болгаш суг мөң-сидир резервуары беле эвез. Ылаңгы ийги резервуарга чугууда амыгла суг ымыр-нынас, чер шиптиче төстү бөр. Оң чылдагына-туду ажилдарын үрей кылганы бөр турар. Оң дымдын тып, элериңе хон үш-шак херек апар. Үшү туду эргелдери (Н. И. Чылак) бугуруу-биле колбаса негизин вен-тиляция-салгындадыкшы херекселдер чедир кылды-май турар. Базы-ла олар 200 болгаш 180 муң хооралар кү-гүлдүн чамдык дамчыдыкчы-ларын кылбай турар. Чедир кылдып, элери күүдүрүп болур.

Кызыл-Макалынта эът комбинатының дирекциясы болгаш керелик туду органи-зацияларының тудурукчу-лары-да бо бугу чөмөгүрүн дүрген чайладып, элери кү-шү-шыннарының дөдөз-лор дөдөз-лор хөмөгүрүнүн шиптиче чар-чүрү берген. Ынчалза-даа ажил-лап турар негелзиде чөмөгүрүн амыг чыдырар. Бригадада Б. Күжүткел, С. Горбунова болгаш өскөр-даа дыка эки ажаап турар. Оң

Чугаалаан. — Чогаалчыны килейин уну улуг-хуузу о-кунганын камгаларыңче, күш-ажылчы удустун дөдөз-лөдүргөн эргелерин камга-ланыңче көлүдү үнериниң кыйгырын кылдыр чангыла-нып турган. Оңу улуг чо-гаалчы болгаш бодалчы болу-рун күзүдү гений-биле кижилең ажил-чорудулааның бугу талларын көргүскөн. Ол бугу чогаалчы бодалар — кижиле төрелгениң угаң-бо-дал, аажы-чаң сайыралынын ийүрүңе, буныг чыгай бол-лур чоруткун чырыкылыг идеалдарының ийүрүңе тып-тып кезе турган. Ус-шаг бист-ти Толстойнук аңгылайын, харын Россияны өндүрүлүгү

Чугаалаан. — Чогаалчыны килейин уну улуг-хуузу о-кунганын камгаларыңче, күш-ажылчы удустун дөдөз-лөдүргөн эргелерин камга-ланыңче көлүдү үнериниң кыйгырын кылдыр чангыла-нып турган. Оңу улуг чо-гаалчы болгаш бодалчы болу-рун күзүдү гений-биле кижилең ажил-чорудулааның бугу талларын көргүскөн. Ол бугу чогаалчы бодалар — кижиле төрелгениң угаң-бо-дал, аажы-чаң сайыралынын ийүрүңе, буныг чыгай бол-лур чоруткун чырыкылыг идеалдарының ийүрүңе тып-тып кезе турган. Ус-шаг бист-ти Толстойнук аңгылайын, харын Россияны өндүрүлүгү

Чугаалаан. — Чогаалчыны килейин уну улуг-хуузу о-кунганын камгаларыңче, күш-ажылчы удустун дөдөз-лөдүргөн эргелерин камга-ланыңче көлүдү үнериниң кыйгырын кылдыр чангыла-нып турган. Оңу улуг чо-гаалчы болгаш бодалчы болу-рун күзүдү гений-биле кижилең ажил-чорудулааның бугу талларын көргүскөн. Ол бугу чогаалчы бодалар — кижиле төрелгениң угаң-бо-дал, аажы-

Автомобиль транспортуна пассажирлериниң ажык конференциясы

Чонну хандырамын културалык бодидер, автовокзалларнык болгаш автостанцияларнык ажылын экижидериниң чаа арга-хевирлерин тырар сорулга-биле, Тыва автотранспорт аргелени болгаш «Шын» солунуң редакциясы автомобиль транспортуна пассажирлериниң конференциясын чорууду аргеледи.

Хундулук пассажирлер, моон алаанда парламенттин аякта-биле танышкан, боттарынарым саналдарын биече бижиринерин диледик. Силерини саналдарын, сүмөнерин барымдалап турган, конференциянын тундунда позитивниң төнчүзүнде үндүр.

1. Кайы хире хей чоруп турар силер (ай ганында мый бээр чоруп саным айтыр) хоорай иштинге автобустар-биле

хоорай, суурлар аразының автобустары-биле

таксомоторлар-биле

2. Автобустарнык, таксомоторларнык шимчаашикниң расписаниязы, графити силерге тааржыр бе?

3. Хоорайлар, суурлар аразына чоруп автобустарга билетти калчаар салып ап турар силер (баш буртугаар, бронь-биле, чоруп хундуе бе?)

4. Автовокзалдарга, автостанцияларга медээлеринк болгаш ачы-дуза чедиринеринк калдык хевирлерин тургусса эки деп болдар силер?

5. Хоорайлар, суурлар аразының автобустарына хандырамын экижидер-биле калдык саналдык силер?

6. Хоорай иштинк автобустарына айла ажылдар билеттерин болгаш абонементтик талоннарын садыр Кызылда пунктуларнык турар черлери силерге тааржыр бе?

7. Ак-Довурак, Чадаана, Шагаан-Армы хоорайларга, Хову-Ансынын АТБ-инге абонементтик талоннарын садырын организастаа калдыгыт? Болалынар чул?

8. Хоорай иштинк автобустарыне кьерде очурларнык чорумун сакчынын тургузары-биле чуну кылза эки деп болдар силер?

9. Хоорайлар иштинге, хоорайлар, суурлар аразына автобустарга пассажирлеринк билет албай чорупун болдурбас дээш калдык хемчеглерин азырын саналдар силер?

10. Автобустарнык, таксомоторларнык, автовокзалдарнык болгаш автостанцияларнык шимчелдериниң талазы-биле калдык хемчеглер барыл?

11. Таксомоторларнык доктар черлери силерге тааржыр бе?

12. Таксомоторларнык чолачыларынк талазында пассажирлерин аргыштырамын чорумун үрөөн, артык төлөвир негезинин, пассажирлер чей делер келериниң өртөөн төлөкенинин, олтургузуну чорумун сакчынамын, силерини айткан маршруттар-биле чорупурунунга ойталаанын дугайында тодаргай болган таваарылганы бижир көрүнер.

Хундулук пассажирлер, автобустарнык, таксомоторларнык, автовокзалдарнык, автостанцияларнык ажылын дугайында боттарынарым сүмөнерин, саналдарынын божиринерин диледик. Бир эвес олтургута хармынар сымайы бары, айттыргынын дугайынын салган, хармынарым ачы сазына бижир каар силер. Долдурган аяктаны чорудар адрес: 667000 г. Кызыл, ул. Щетинкина-Краченко, д. 3. Редакция газеты «Шын».

«Зачная конференция пассажириров».

БИСТИН БРИГАДАДА

Хову-Ансында автотранспорт бугурулушунун чолачылары бө чылдык илениң оналдаларына хууууа бетинде күөселер дээр кызымак ажылдап турар бис. Бистин бригаданыста автобус чолачылары шуну 9 кижир бар. Бө чылдык өртөөн еес айла-рында пассажирлер аргыштырамын-даа, ордуга кпирериниң-даа планын ажыр күөсеттиз.

Бригаданыс Кызылдан пассажирлер АТБ-инден Ю. Деревягинниң бригаданы-биле чарышты. Социалист чарыштын тундунда квартал салында-ла үндүрүп турар. Чарышка бирги черин Ю. Деревягинниң бригаданы ап келди. Бистин бригаданык кижигинери чарыштык аштырыяны дуга чок ажылдар, харын-даа бирги черин азыр дош улам-на эки ажылдарын шиптирлөөн.

Бистин маршруттардан ылангыч № 2 маршрутту («Городок»-комбинат») оналды дедетлекээр мен. Мында бүтү-ле чүе хоорай маршруттарына пассажирлерин аргыштырамын негеддеринге дугап турар. Ичтанган № 2 маршрутка «Пассажирлерин хандырамын културалык талазы-биле үлөгер

диг маршрут» деп атты тыныскап. Чолачылар В. Кушак, В. Романовский, Г. Тимиршин, Н. Семашин олар ажылына хармынарагалык, пассажирлер аргыштырамынга дугап аки үлөгер-чижекте көрүзүп турарлар. 1976 чылдан эгелдөөн ам бө хундунге чедир ол маршруттуң ажылына хандырамын чангыс-даа төмүлдү чондур келбөөн.

Хову-Ансы суурнуң пассажирлер аргыштырамынга № 1 болган 3 маршруттарда чолачылар болар эки ажылдап турарлар. Оларынн талазында график үзөр, шимчөөлөр чорумун хандырап таваарылгалар шуну чок болган. Пассажирлерин аргыштырамынга бүтү чүвени таарымчалык болдурары дөөш чолачылар кызымак ажылдап турар. Ичтанган-даа ол маршруттарын ордуктарында онгуд-чингилдер бар болгаш автобус доктар черлерде павильоннарын аргыш-шевери көрүп чок, багай. Ол чер-пестерин чабылдарыча Хову-Ансынын суур Совети кичөөнгерин салыры чүгуза.

С. ЯНОВ, Хову-Ансынын АТБ-инде бригадыр.

ЯСНАЯ ПОЛЯНАНЫҢ ААЛЧЫЛАРЫ

ЯСНАЯ ПОЛЯНА, (Тува область), (СЭТА-ның көрр). Сентябрь 6-да Л. Н. Толстойнуң музей-башкычыга баар делег, коллегия аалчыларга хей кижилер чыгып. Улук чогаалчының төрүттүнгөндө 150 жыл оюнга холбаштыр башкырааларга кирери-биле Европанын, Азиянык болгаш Американык дыка хей туртарын култура ажылдакчылары совет чогаалчылар-биле кады чедип келгенер. Аалчылар Л. Н. Толстойнуң хөрүгүн чораян болгаш сөстүң кайтамчытыг туркузунуң музей-башкычында юбилей делегирлерин көргөн.

— Толстойнуң юбилей-делегеи ажур-дуузы болушкун болур—деп, Чехословак чогаалчылар эвкелениң баштаар черинк кезиктүңү

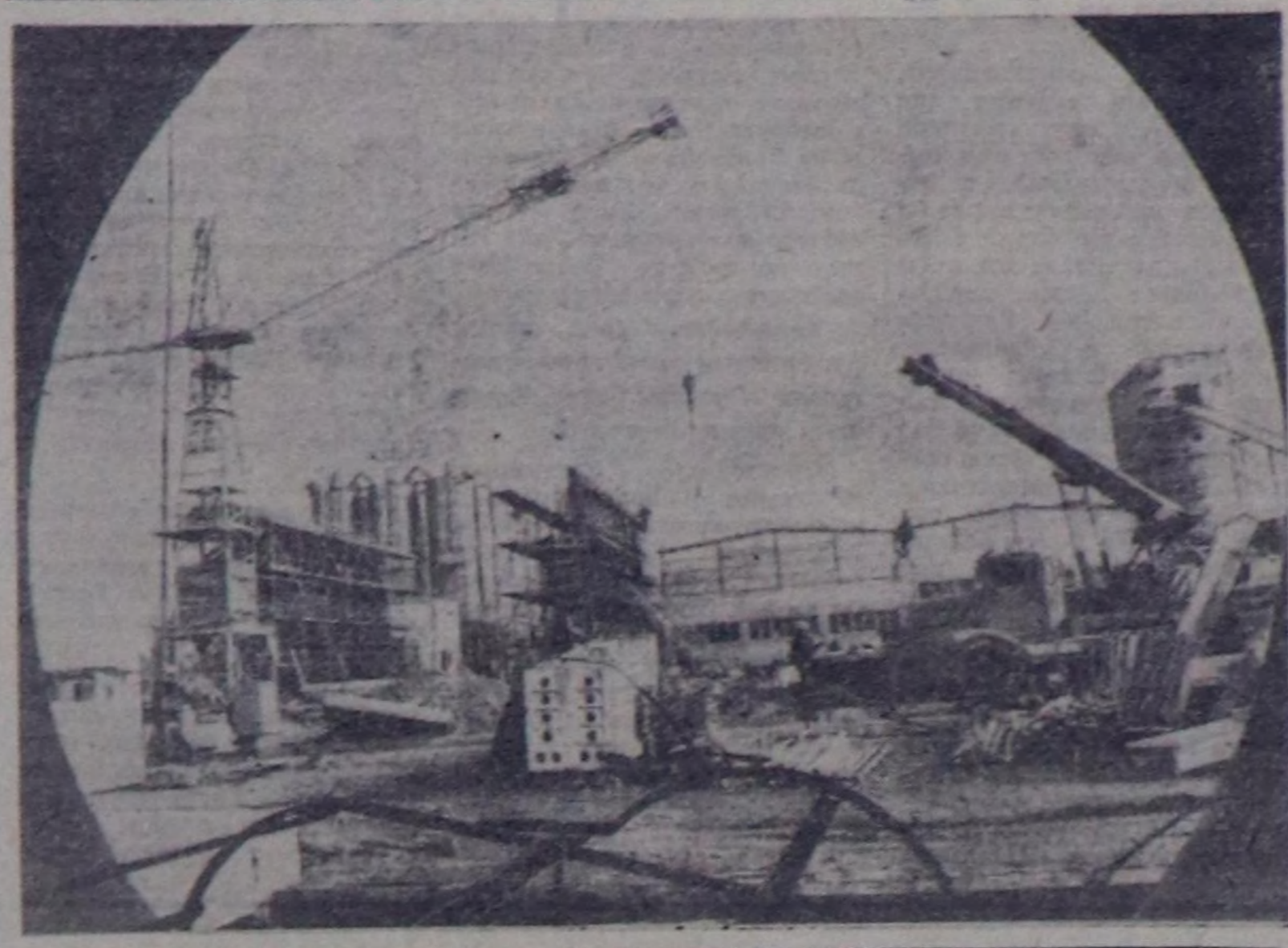
Владимир Минаев чугаалаа.—Идыктыг Ясная Поляна—делегеи чогаалчыларнык бугу салгалдары өөрени турар чогаалдарны бажоон туркузуңуң ажылдап база туртуп турган черин камгалап турары дөөш совет улуска, Коммунисттик партияга, силеринк туртуурунун чаалаан чүрөктүң хандырамын өөрүң четтирешкини өлөргөйлөп тур мен.

— Бистер, индустар, Лев Толстойну боду-биле үнелен турар бис, оң чогаалдарны бистик туртувуста доктаамал өөрени турар—деп, Индиянык литературалык национал академиянык президенти Уманашкар Джайа чугаалаа.—Ясная Полянага ийи дугаар келгеним бө, Байтай чоранымың соонда Толстойга түрөкка-

гай шудукту бажоон мен. Бө удаада чогаалчы хей-айт киришкениң чаа кужуң менен алган, төрөөн черимче эки тана мен.—Толстой дугаа улук орус чогаалчы эвес, харык бистик—Кубанык чогаалчы—деп, Кубанык чогаалчы болгаш култура ажылдакчыларнык эвкелениң ордуктары президенти Анхель Аутвер чугаалаа.—Толстойнуң гелини бугу делегейге хандырамыр. Ичтанган оң 150 чымын Хостага ортулууда калбаа биле делегелен турар. Бө кайтамчытыг үлөргө Лев Толстойнуң төрөөн черинге, Ясная Полянага—илергейлеп-сөгөлери берге ооршкүк килениң сагыш-сеткилин хаара тууда бээр черге кээр аас-кежик-дир.

БӨМБҮРЗЕКТИҢ СУДСОЛУ

СЭТА БОЛГАШ ПМА: КЫСКА ДЫКНАДЫГАР, ТАЙЫЛЫРЛАР

М. КАДДАФИНИҢ ЧУГААЗЫ

ТРИПОЛИ, (СЭТА). Ливия революционнык тос чыл оюн байырлары-биле холбаштыр Триполиге болган парадка чүе чугаалаа, Ливиянык Улусу Социалистик Араб Джамахириянык бүтү-лөвү улусу конгрессиң чыгыне секретары М. Кадафи Чоок Чоон чүкте амыт байдалча оша кичөөнгерин угландырган. Ол районга таарыштыр шиятыр-лашкын талазы-биле калдык-даа чангыс таладык холдешкиниери Ливиянык хундуе көрбөй турарыны дугайы ол медээлди. «Дайын-биле коюу-хөлбө догдуунашкыны аргазын дилеп турарлар араб нациянык чүрөөн хөрөңүн каан ханымы-биле бижир-лашкын чүрөөн—деп, М. Кадафи оялаан—делегетти. Араб нациянык тура-соруунга хундуе шиятыр Перусалыктыг, Ак бажына амы Ками-Ливиде ат салган калдык-даа дугурулууга Ливия шиятыр-лашкын удурушун деп оң-биле холбаштыр ол

чугаалаан болган арабтарнык улам-па калбак чадгыс эки чедип аларының өртөөк чүгузулап айткан.

Распеең өзү-турмунара удуз Африканык дууларында делетти турары М. Кадафи бодуну чугаалаага база медээлди. Ливиянык кыгыртыр салып, ол мында дөөн: «Оларнык хостага дөөн демиселди-ле Мозамбикти Намбиянык, Зимбабве-биле болган Муруу Африканык дуулары-биле коюу турар умурут салар.

Ливиянык камгалаар аргазын бижир-лашкынга Совет Эвкелениң көрүзүп турар дуулаачымын ролон М. Кадафи оялаан дедетти, совет-лашкын павильон камгалаарыча болган бижир-лашкын бүтү дийлешкени ол кыгыртыр. Ливияга өртөөн делетти Совет Эвкеленик-биле кай чорудуу турар социалистик өскө муруттарга өөрүң четтирешки ол база илериетен.

ДИПТЕРДЕН МЕДЭЭЛЕР

● АФИНЫ Грециянык Коммунисттик партиянык ТК-ның пленуму анаа болган. Пленумга чуртка мунициялыгың сонгудаларга белетке дугайында айттыргынын чугаалажык көргөн. Ам болур деп турар сонгудаларга демократтык күштерин калды ажылдакчылары Компартия чугула ажур-дуузы деп саянап турарын пленум дугайында парлан үндүргөн медээлде айткан.

● НАИР Ажыл төлөвирин улуттырамын негези башкыларын ажал соксадышкынын Израильде өгөдөн. Ажыл соксадышкынын киржикчилери премьер-министр Бегиниң ажал соксадырын уламчыла-лас, ажылаче үер деп кыгыртырын хундуе албаан. Бодуну эвкелөөн чаа хуралыга башкыларын негеддерин чугаалажып көрүндөп ойталаан.

● ТОНИО Үең ажык чыл буртугаар америк империализмин үлөргөткөн кең-буртулук хөрөңүгү чаа халаптыг тундунда Анис Манукиниң болган Сингапурга алынып келди. Хиросиманың ол хөрөңүн чуртакчылары чакышкынын төнүндө 4 км черге турган, атомнуң бомбалаашкынын халамын туртуп өрткөөн.

Радикалтыг хередиениң-кыны болдурган эң азы аарыгарлар олар үч чылдар тургузууда аарып келгенер. Хиличтөөнчөөн шылажып чадаан, А. Манукини болган.

С. Тамура боттарынык амы-дык четтирешкенир. Атомнуң бомбалаашкыныга таваарышканынын Бүтү-алын чөвүлдениң сан-түнү-биле алырга, чакышкынын хундунде Хиросимага 150 муң хире кижир өлгөн. Ол үеден бээр өрткөн үенни дугузууда бөмбалаашкынын уржудан баа-да 50 муң кижир өлгөн.

● АДДИС-АБЕБА Улук намын чуртактык чонун аразына бижир билбес чорукту улуктарынын намырал кампаниязы Эфиопияда чедиктиң өрттүп турар. Хоорайларга база көдө чуртуларга курстарың калбак чектижин туртуган. Мында башкылар, студенттер, дөөлөт властарын өөреникчилери эки тура-биле кичөөдөрү чорукту турар.

Бө чылдын чүгө чадгыс Гондур мокуга курстары доксамынын дугайында хередиелери 13 муң ажыгыч чонгорга тыныскап.

● БОГОТА Чартык чылдын ажык колдубийжилер эки амыдырал дилеп бодуун Төрөөн чуртудан дилкаар чуртуп турар деп, Колумбиянык национал статистика өргөлдөүниң мында парлан үндүргөн илеткелди динияткан.

Колумбиянык амык тускай эргеништерин хей келин Каттишкан Штаттарда чуртуп турар. «Эргеништерин шият сөөртүрү» Каттишкан Штаттар ордугалык херек кылдып алган деп илеткелде дедетти.

● АБДУЛ Афганистан Демократтык Республиканык чаа чуртактык чонун калбак кекеттерин културалык дилениң бөдөлгөңү болган бижир билбес чорукту улуктарыны урланган чаа хемчеглериниң планын хундуе алган. Ол планда, кижээ, бүтү-лөвү бижир билер чорук дөөш демиселде массалык организациаларын кпирештирери, афган

мергениң кекеттеринк бижир билбес чорукту улуктарынык курстарын организастаары көрүндө. Бижир билбес чорукту дөлузу-биле улуктары дөөш кампанига иленилди-биле кпиршиге Афганистан Демократтык Республиканык чааа бүтү организациаларга база албан черлеринге, а ол мышкак дөөлө өөргөдөгө чердерин башкыларында болган студенттеринге кыгыртыгы үндүргөн.

● СИНГАПУР Бө чылдын баштайгы алды айларынын дугузунда Малайзияны калдык албан черлери 100 ажык тонна ак-коргузууну хуралп алган. Ону ордун чуртуп үндүр сөөртүрү орданган.

Малайзия болза делегейде ак-коргузууну эң улук бүдүрүткүч болур. Ол үнелер аягы металлдык делегей өлөп-түтүңү 60 хире хууу өрткөн чылда алган оналган. Ол көрүгүтү өң хей бооп болур. Наралганын мынамын турары-биле алырга, Малайзияда казын тып турар ак-коргузууну элөөн хей келин чуртуп оор бугу-биле үндүр сөөртүп турар.

● СЭТА. Бө чылдын баштайгы алды айларынын дугузунда Малайзияны калдык албан черлери 100 ажык тонна ак-коргузууну хуралп алган. Ону ордун чуртуп үндүр сөөртүрү орданган.

Малайзия болза делегейде ак-коргузууну эң улук бүдүрүткүч болур. Ол үнелер аягы металлдык делегей өлөп-түтүңү 60 хире хууу өрткөн чылда алган оналган. Ол көрүгүтү өң хей бооп болур. Наралганын мынамын турары-биле алырга, Малайзияда казын тып турар ак-коргузууну элөөн хей келин чуртуп оор бугу-биле үндүр сөөртүп турар.

«ЛА СКАЛА» ТЕАТР 200 ЧЫЛЫН ДЕМДЕГЛЭЭН

Миланын суралды опера театры «Ла Скала» чөөкөт чаа 200 хардаан. Ийи чүе чыл дугузууда бир-ле дугаар театрын экини бүтү-ле кирерин күзөөнгерге ол хун ажык болган: кирери шактан.

Эргениниң 10 шактан дун ортузуна чедир кижилер оңчу шуузулуга та турган: миланың олар (өлөрүн чамдымын олар театрге бир-ле дугаар кирген оң), өскө хоорайлардан келгилең италиянык, даштыкы кижилер. Мында жей-ле чүе кижини сонурчугар, 2200 олуттуг көрүкчүлөр зады, театр музейи, ол музейде «Ла Скала» Шаланын күөселдеринге холбашкын тураскалдар бар.

Театрын 200 чыл болганына тускай делегетени даштыкы, келгенерге кичөөлөр көрүскүдөөн мында Вердиниң «Отелло», Дон Карлос», «Бад-макарал», Беллинини «Норма», Пуччини «Манон Леско» деп операларын, эрткен өскө

XIX өскө Россиянык, Дошетинык, Беллинини болган мынамын Вердиниң операларын ачымында ук театр калбаа-биле суралган. «Ла Скала» биле Верди он-он чылдарын дугузууда синонимдер деп аларганнар: композиторун эң эки операларын бодуун баштайгы үнүшкүчү кылган. Ичтарга лекция төнүзүнде театр кризис байдалына таваарышкын, харында кезек үеде ону хаап-даа турган. Ичтанган өскө кол дөргөжүрү ичтарга амык турган Артуро Тосканын апарган болган «Ла Скала»

«Ла Скаланы» төгүзүтүп дугайында кыскамы-биле чугааларга мындыг. Ону тургузар дугайында декрет 1776 чылда үгөн (өл-ла чымын Москвага Улук театр ажытты чүгө ийи чыл өрткөндө, 1778 чылдын августта болган. Музыканык композитор Антонио Салериниң бижээни «Хундуе көрдүңүк Европа» деп опера болган. Театрын бажынын мурутунда Санта Мария Ала Скала деп хундуе турган черге түзкөн (оңу удумдан «Театро Ала Скала» азы кыскамы-биле «Ла Скала» деп ат тыныскап).

Театрын чүе чыл оюну чылдык, казан чангыс ай италик күрүне туртувуда берген үеде. «Ла Скала» бөдөлүк артистери даштыкыже

бөдүүн баштайгы үнүшкүчү тар театр-биле холбашкан: мржажылар дель Монато, Калла, Тебалди, дрижерлар фон Каран, Гавцини. Ол даштыкы чаа бир атты алдыр чугула—Антонио Ирини-гелли. Ол бугулу артык-даа эвес кижир, ичтанган чорбө бөш чыл дугузууда театрын кол дугуручулууга ажылдап, театрын хөгүлдөдөгө, оң даштыкы театрлар-биле, оларын аразында совет артистер-биле, Улук театр-биле харылашкын холбаштырып хейи кылган. Ирини-геллинин ачымында Улук театрын Миланга, «Ла Скаланы» Москвага улук гавцини Архиповичи, Нестеренини, Образцованы Италияга, дель Манакону, Тебалдини өскө-да италик күрүне чедикчилерин СССР-ге азылганмын, анык стажерлар солуктукуну болдурган. Анык совет мржажылар «Ла Скала» барып, ичтарын мергеждерин чедип ап, Улук театрын чанында хөрө-

баа катан алдаржин эгелөөн. Каруу анаа мржан турган, Шаланын-даа чаада өскө турган, уран чүдүүн өскө-даа шилдикте мастерлери ол театрга ойноп турган.

Италияга арге-чакырга фаншкынын холуга кирген чорук театрын ажалында бай калдык болганын чугаала. 1929 чылда Тосканын даштыкы үе берген. Миланга дайын соонда, 1946 чылда, ол эң келген. Дайын сөөлдүгө үеде элөөн хей ат-

НЕЙТРОННУГ

БОМБАНЫ ХОРУУР!

Нейтроннуг бомбаны бөдүрер болгаш ону чөпкөргө ону тургузар дугайында Пентагоннуң планына бугу делегейде күчүлүг удууларыныкы болдурган. Эске чурттарнык улустары-биле бир дөмей, Совет Эвкелениң ажылыч чоннары илериң чаа чепсенти шуут хоруурун шиктирлик негеп турар.

— Тайбыңче улустарнык тура-соруу шиктирлик. Сентябрь 1-де депшигилег хей-никтиниң малбаа-биле демделеп эрттиргени Тайбыңчык делегей хундуе Чер бөмбүрзектиң бугу булуңуна даайында удуз массалык хөдөлүшкенин ону бүтүрелдиң-биле база катан бадыткаан. Тайбыңчык хей миллион талаалычлары бө-чепсенти эңдерге бугу-дөрүн соксадырын, адролук чепсенти, чунуң-даа мурунда нейтроннуг бомбаны дөлузу-биле хоруурун негеп турар. Бүгү чурттарнык улустарын шиктирликте изди демисели бө-чепсенти эңдерге бугу-дөрүн соксадырыңа, чепсегениниң бүгү-никти болгаш дөлузу-биле дүмүр-дөңгө дузалар—деп, Москванык «Динамо» дээр электромашина тууунуң заводунун эвкелери В. Шведов чугаалаан.

Нейтроннуг бомбаны бугу-дөрүндөн найы-даа таламын ойталаарынын, ону шуут болгаш дөлузу-биле хорууру деп дугурулуп алырының дугайында Совет Эвкелениң саналы тайбыңчы болгаш кижир төлөгөтениң келир үезин үнелеп турар Бүгү кижилеринк күзөлдүн илердиң турар деп, Тбилиссиниң эми институтун профессор Л. Авлиани оналап дедетти. Чавырлышкынын ханыларын, нуручелер аразында кайзының-даа амыктың калдыкы ажалдашкын малбартырын, чунуң-даа мурунда бө-чөпсенти эңдерге бугу-дөрүн соксадырын, чепсегениниң дүмүрөрүн шиктирлик Совет Эвкелени бодуун өкүнүртү болгаш эвкелчилери-биле нады кызымаа-биле чедип ап турар.

Нейтроннуг бомбаны бугу-дөр болгаш ону Барынын Европага сайгара тургузар дугайында АИШ-та ундуруп турар планнар болза, тайбыңга кызымак болур. Ол планнар үч чыл буртугаар Хельсинки хундуе алынган түңкөл актынын утказынга, Европа дилтиң улустарының көл арге-амыттыгына удууларынык. Нейтроннуг бомбаны бугу-дөрү бө-чөпсенти чөпкөт хоруурун негеп турар. «Уган-сарылыг чорук тилеп үер, бистик планетаның азыр чөзө мөңгөаар амык болур дээр эңдерге бузузур-ла деп, Туркмен СССР-ниң Ташауу областа «Ашхабад» колхозунуң комсомол организацианын секретары неганик К. Ходжаева дедетти.

Нейтроннуг бомбаны бугу-дөр болгаш ону Барынын Европага сайгара тургузар дугайында АИШ-та ундуруп турар планнар болза, тайбыңга кызымак болур. Ол планнар үч чыл буртугаар Хельсинки хундуе алынган түңкөл актынын утказынга, Европа дилтиң улустарының көл арге-амыттыгына удууларынык. Нейтроннуг бомбаны бугу-дөрү бө-чөпсенти чөпкөт хоруурун негеп турар. «Уган-сарылыг чорук тилеп үер, бистик планетаның азыр чөзө мөңгөаар амык болур дээр эңдерге бузузур-ла деп, Туркмен СССР-ниң Ташауу областа «Ашхабад» колхозунуң комсомол организацианын секретары неганик К. Ходжаева дедетти.

Нейтроннуг бомбаны бугу-дөр болгаш ону Барынын Европага сайгара тургузар дугайында АИШ-та ундуруп турар планнар болза, тайбыңга кызымак болур. Ол планнар үч чыл буртугаар Хельсинки хундуе алынган түңкөл актынын утказынга, Европа дилтиң улустарының көл арге-амыттыгына удууларынык. Нейтроннуг бомбаны бугу-дөрү бө-чөпсенти чөпкөт хоруурун негеп турар. «Уган-сарылыг чорук тилеп үер, бистик планетаның азыр чөзө мөңгөаар амык болур дээр эңдерге бузузур-ла деп, Туркмен СССР-ниң Ташауу областа «Ашхабад» колхозунуң комсомол организацианын секретары неганик К. Ходжаева дедетти.

Нейтроннуг бомбаны бугу-дөр болгаш ону Барынын Европага сайгара тургузар дугайында АИШ-та ундуруп турар планнар болза, тайбыңга кызымак болур. Ол планнар үч чыл буртугаар Хельсинки хундуе алынган түңкөл актынын утказынга, Европа дилтиң улустарының көл арге-амыттыгына удууларынык. Нейтроннуг бомбаны бугу-дөрү бө-чөпсенти чөпкөт хоруурун негеп турар. «Уган-сарылыг чорук тилеп үер, бистик планетаның азыр чөзө мөңгөаар амык болур дээр эңдерге бузузур-ла деп, Туркмен СССР-ниң Ташауу областа «Ашхабад» колхозунуң комсомол организацианын секретары неганик К. Ходжаева дедетти.

Нейтроннуг бомбаны бугу-дөр болгаш ону Барынын Европага сайгара тургузар дугайында АИШ-та ундуруп турар планнар болза, тайбыңга кызымак болур. Ол планнар үч чыл буртугаар Хельсинки хундуе алынган түңкөл актынын утказынга, Европа дилтиң улустарының көл арге-амыттыгына удууларынык. Нейтроннуг бомбаны бугу-дөрү бө-чөпсенти чөпкөт хоруурун негеп турар. «Уган-сарылыг чорук тилеп үер, бистик планетаның азыр чөзө мөңгөаар амык болур дээр эңдерге бузузур-ла деп, Туркмен СССР-ниң Ташауу областа «Ашхабад» колхозунуң комсомол организацианын секретары неганик К. Ходжаева дедетти.

Нейтроннуг бомбаны бугу-дөр болгаш ону Барынын Европага сайгара тургузар дугайында АИШ-та ундуруп турар планнар болза, тайбыңга кызымак болур. Ол планнар үч чыл буртугаар Хельсинки хундуе алынган түңкөл актынын утказынга, Европа дилтиң улустарының көл арге-амыттыгына удууларынык. Нейтроннуг бомбаны бугу-дөрү бө-чөпсенти чөпкөт хоруурун негеп турар. «Уган-сарылыг чорук тилеп үер, бистик планетаның азыр чөзө мөңгөаар амык болур дээр эңдерге бузузур-ла деп, Туркмен СССР-ниң Ташауу областа «Ашхабад» колхозунуң комсомол организацианын секретары неганик К. Ходжаева дедетти.

Нейтроннуг бомбаны бугу-дөр болгаш ону Барынын Европага сайгара тургузар дугайында АИШ-та ундуруп турар планнар болза, тайбыңга кызымак болур. Ол планнар үч чыл буртугаар Хельсинки хундуе алынган түңкөл актынын утказынга, Европа дилтиң улустарының көл арге-амыттыгына удууларынык. Нейтроннуг бомбаны бугу-дөрү бө-чөпсенти чөпкөт хоруурун негеп турар. «Уган-сарылыг чорук тилеп үер, бистик планетаның азыр чөзө мөңгөаар амык болур дээр эңдерге бузузур-ла деп, Туркмен СССР-ниң Ташауу областа «Ашхабад» колхозунуң комсомол организацианын секретары неганик К. Ходжаева дедетти.

Нейтроннуг бомбаны бугу-дөр болгаш ону Барынын Европага сайгара тургузар дугайында АИШ-та ундуруп турар планнар болза, тайбыңга кызымак болур. Ол планнар үч чыл буртугаар Хельсинки хундуе алынган түңкөл акты

Л. Н. Толстойнун төрүттүнгөн хунунден бээр 150 чыл болурунга

АМЕРИКА-БИЛЕ БЕСЕДАЗЫ

ЧУРУКТАРДА: (үстүндө) Л. Н. Толстой биле А. М. Горький Ясная Полянада (1901 ч.); «Современник» журналдын (1856 ч.) бөлүк аялдакчылары. Оларар кижилер (солгага тарадан) Гончаров, Тургенев, Дружинин, Островский. Туруп алган—Толстой биле Григорьевич.

—Бо кижилерини өмүзүнөн делегейге берген чүгүндө дээш силернин чуртунарка мен өөрүп четтирдир тур мен—дээш, ооң кабинетинде азын каан америк шылтаргай литераторларын база философтартын чуруктарыне айтып, американ Станев Бонсига Лев Толстойнун чуталаан.—Эрткен үедө биско берген чүгүндө дээш силерге оорун четтирдик. А силерник келер үеңер дээш коргардыр мен...

Англиден номчуп билир Толстойну америк чогаалчылардын чогаалдары, философтардын үең-бодолдары, публицистерини болотп шажыкчыларын бодолдары соуургадып чораян. «Воскресение» деп романда кол маалыр Лев Толстойнун бодуну улуу-биле соуургап чораян америк экономист болотп публицист Геври Джорджини идеаларын тарачынырга суртаалдап турар.

Бодун тогунар, байккаар чорукту, угаан-болот талым, бисе курт чорукту баш көрүшпашан, Толстой кандай-даа хевирге база каада-алероң болта наивонал турамыкый чорукту болотп сөөк ыдагай көөр чорукту килештиривиле биле буруу шаял чораян. Хаан чораян Кипилека чорукта амыкшан кара турамыга амыкшан турган ооң-биле кады чогаалчы Джеймс Крэмменте («Уорлд соул», 1903 чылдын август 3) мында деп чуталаан:

—Кипилека кара турамыга амыкшан мындык кем-буруурут үгүдөй биско кончут ковар болур. А силерде, Каттышпан Штаттарда, чыл сагында, ай сагында, недери сагында, харып-даа барык хун бүрдө сун чокко шаяншан турар. Силер ирлерин азын өөрүп, оларын болотп, динге өрөтдин турар силер. Силерин чуртуарда ол болза хун бурунун айна болушуну апаргай.

«Шерилерге болотп бал-мыларда байлантай динин турар» амы үеңид политик-терияк делегейге күш-биле мораль тургузар деп чүгүндө Лев Толстойнун каапар хулөп көөрүңгө чыгып турбас. Ооң төрөң чуртууда хей миллион бодун кижилер америк уаг чогаалчыларын боттарынын чыгарынын каада болотп турар. Джек Лондонун болотп Марк Твенниң чогаалдарын Толстойнун, Пушкинниң, Шекспирниң, Гетеңниң чогаалдары биле бир дөмөй кадым-лаа библиотекадан ап бодуру чыгып чок.

Култура
амыдыралынын
экраны
Акварель
делгелгези

Москвадын төң делегейге азында Бүгү-эйдөлдөй бепки акварель делегейге азын чыгып. Биле бүгү совет республикаларын 400 чуруктуарынын мун азын акылдары кирип турар. Делегейге совет акварельни чогаалчы чыа хевирге чуртутуңган онзагай акылдарын делегейге. Делегейге «Уаг туудуңг онгу беш чылы» деп девизтег. Ук девизтег негелдеинге дүгүн турар акылдар делегейге хей. Оларга чурукчулар Борис Семеновтун (Свердловск), «Уралмаш», Васильев (Ленин-совтун (Москва)), Тюменинниң содгу чүгү, Петр Малайянын (Ереван), Армениянын чалымы назын» деп акылдары хамаарыр. Ол ышкаш чурукчулар Олег Савастюк, Михаил Кончаловский, Ада Варшавская, Агустина Савицка болотп амыкшан чурукчулар Тина АССР-нин литераторыны болотп уран чүгүндө азын акылдары. Татьяна Девриковская дин чоңукчуу Черин Монгуштун акылдары болотп Юрий Курежиниң «Деру Уааламын ролонун амыкшан АССР-нин болотп Тина АССР-нин уауругу артын Максим Музыку» деп чуруу көрүңгүлөри соуур-гаткан. Делегейге москвалыларын болотп ооң азын чыгарынын уаг үеңелени ап турар.

Хандыкшылдыг

Бодунун мергежиндеп аныгыда, уран чүгүдө хайы бердиптеп кижилер бо-ла чоругулар. Билдир кижилерини бар-өөрөңгө Суг-Аксы ортумак школазын башкызы Орлан-бол Куулар хамаарыр. Школачы чыдарында-ла ол бот-тывыңыр уран чүгүдө икепкейилг иривикчи чораян. Ирааар, таңчыларынга ол кончут хандыкшылдыг. Онгу классты доокшат, ол-ла Суг-Аксы ортумак школазын итервадига иривикчи дивчелеп акылдап аркап. Ам Кызылдан пединститутунда бот-өөрөңгө-биле содгу чуруузда өөрөңгөшан, үстүкү класстарда физика батыншан турар.

(СЭТА-нын фотохрониказы).

(СЭТА-нын фотохрониказы).

(СЭТА-нын фотохрониказы).

Совет эрге-чагырганын баштайгы чыдарына, 1920 чылдын апрель 6-да, «Лев Толстойнун башынын» национализастар дугаында Улус Номиссарларын Чыгуулуниң декретинге В. И. Ленин ат салган. Оң бээр Лев Толстойнун нудумчууна улуг чогаалчыны ол бажыныкы бемен азын чыл дугузуна бүгү дигтерин чуртарында алчылар кээп турар. Лев Николаевич Толстой ол бажыга 1882 чылдан 1901 чылга чедир чурттап. Маңа ол делегейни мен чыгаалының үеңиг эртинелери болур «Воскресение», «Чырыдышкының үрө-түнчөли», «Дириг сүнеин» дээш ышкаш чогаалдардан эгелеш чус азын чогаалдары бизең. Чогаалчыны бажыныкы липалар үңгөн улуг сад-парта турар ийи ылш бажын. Бирги каадында чөмчир, уауу өрөздөр, оолдарын чуртгар өрөздөр, ийиги каадыта Л. Н. Толстойнун амыкшан кабинети, алчылар өрөңи, улуг зал бар. Чогаалчыны ийиле чымында музейни амыкшанчылары чыа дегилерини белеткен.

ЧУРУНТА: ийиги каадыта алчылар хулөп алыр өрөң.

В. СОЗИНОВТУҢ фотоу, (СЭТА-нын фотохрониказы).

СЭТА-НЫҢ СПОРТ МЕДЭЭЛЕРИ

● ХОЛ БӨМБҮҮ. Кубанын хол бөмбүгө ойнакчы кыстары делегей чемпионатын шүүдө маргаладыкта Японияны командасы биле ойнаш, 3:0 санга уткан. Болотп делегей чемпиону атты бер-ле дугар чедип алган.

Кубанын шилдеңи командалык биле дурт-сынык ойнакчылары оон бүрдүгө талкылап чедип алыр. Дээш кымыл биле ойнап, күшүгү-үдө аткалган. Каагаалды эрес-капшапым-биле чорудуң, бодис мергежиндеп чорун күрүскөң.

Делегей чемпиону турган Японияны командасы мед-гул медалды алган. СССР-нин шилдеңи командалыкы

ХАТТЫҢ ХҮННҮҢ КҮЖҮ-БИЛЕ

1978—1980 чылдарда чуртгар бажынарнын өзиг суг болган алектир-биле хандыкшылдыгы хаттын болотп хунундүгү төлөвөлөңи Англида көрүп турар. Бажынарнын чоогунга 20 дөрбөлчүн метрин көдүрүп күшүгү, дин метр бердип ханаы тудар. Көдүрүр бектер агарын сн бажы көөр орта, бажыныкы уага-лаш, хат дугуң доккал-рыгар. Ол хат дугуларын электрөгөртүгө коюң каал турар. Хөдөлүп күшүгү хунундүгү өңинден бээр азыр, ооң ийиги шөү 200 дөрбөлчүн метр болур.

СЕНТЯБРЬ 8-ТЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
10.00—«Уе», Информастыг программа.
10.35—Эртеги гимнастика.
10.55—«Чангымы шунтуу дөш, шунтуу чангымы дөш». Ленинградта дамчыдыкта.
11.40—«Кымыл скринка». Уран-чечен фильм.
13.10—16.10—Чансар.
16.10—Документалдык фильм-программасы: «Чогаалдык мран тур», «Сибирини угулаалымы».
17.00—«Шыдыраа школаам», «Тамжылар — шыл-

рал», 1-ги дамчыдыкта.
17.30—«Москва болотп москвалылар».
КЫЗЫЛДАН
18.00—«Малышок». Дамчыдыкта.
18.30—«Тыла недери», Информастыг программа.
19.40—Телемөдөлөр.
19.25—Чырдалар.
МОСКВАДАН
19.20—Мөдөлөр.
19.40—Мультифильм-программасы: «Парва хөдүн легендам», «Таж болотп үн эми дугайында тоол».
20.05—«Күс-акылдык Кымыл Тур ордине 50 чыл».
20.20—П. Чайковский — Орнестр-биле скрипка концерт, РСФСР-ниң алдарык артын В. Климов болотп Москвамын куруениң аадарык симфония орнестри-көөсүлөр. Даржебур—РСФСР-ниң алдарык

артын Дм. Китаенко, 20.55—01.10—Л. Н. Толстойнун төрүттүнгөн хунунден бээр 150 чыл болотп тураскааткан байырым кежээ. ССР Эмелелиниң Куруениң үдөгериң Уаг теарыкшан дамчыдыкта. Назарда—«Уе», Информастыг программа, Төп-теңде—мөдөлөр.
ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
19.00—Осетия АССР-ниң удуз тампыныкы «Ала» деп куруе аламблик концерты.
18.35—«Бистин» «районы», Сибар болотп Ирааки Чөмчү чун дугайында кинопрограмма.
КЫЗЫЛДАН
19.30—«Радиодина р е с а п т м л а р», Телефильм.
20.20—21.55—«Уаг дугайында баллаа», Уран-чечен фильм.

Оорлар-баш сугар чер тыппазын ХУЛЭЭЛГЕЗИН УТТУП...

Хей-аитында, даа, хамааттыларын хууда-лаа өңчү-хөргөңүн карак аактаар, оорлар чоруктар-биле эл-теш чок демселди чорудар дугайында «Шы» солууну бажыныкыларын материалдарын номчуп, чүгүдүтүңүп турар мен.

Совет кижилериниң амыдырал-чуртталгазынын ниини байдан чыдан чыгып улам акылап турар. Хамааттыларын хоступ аялдаар, өрөң, арып даштаар бүрүн эргелери коойлуктуган. Ол эртерин амыдыралыныста хун бүрү амыкшан-даа турар биле.

Чурттуң Уидеин Хоюлуктуң бн чүгүндө амыкшан дээш «ССР» хамааттылы соналыгыт ончүү каапар болотп бажыныкылар хуулааң. Күрүңениң болотп хей-аитында өңчү-хөргөңүн самчылар болотп төүгөңүр чоруптарта удур демселери.

ончүү байлаанта хумагалык болуру—ССР» хамааттылы хундуагү хуулааң. Содалыгыт ончүү халдан кижилерин хоюлу дугулар шилдер деп айткан. СССР-ниң Уидеин Хоюлунада бажыныкы болуру хакым чок сагыр хуулааң.

Бо хире магаалы, амыр-чаагай амыдыралдыг үедө ооңе кижилерин күжү-биле чуртталсаар, амыкшан-чирек, арын-нурун окуптан кижилер бистин аравыста ам-даа бар. Шак ол өөдөкө кижилер оор хөргөңү дүгүдө турар. Олар кижилер арын-нурун арынга каан, хамаатын хуулааңи утуп, хурунениң кижилерин хуулааң, илт чоту-биле оордан турарлар. Бистин аравыста чамык мораль талым-биле чайгычак, тура-орун чок иривикчи өскөңи күжү-биле чуртталсаар оорларын саздарыга азын, оор хөргөңүндө холбажым, арып арын-нурун окуптан турарлар. Шак мындык кижилер-биле демселди хун бүрү күштөлдиреи чугула.

Бодум Ал-Довурак хоорай-да чурттан, амыкшан турар мейн. Хоорайныч чуртталгаларын эт-хөргөңүни, хуулааңда транспортун оорлоп алуун апаар таарыкталар бар. Хоорайның нудумчуларынга хундү, ийди амыкшан үеңиде магаалыңер, дөрөңдөр чандала эврик кижилер үзүбөс. Оларын аравында назы чөтпөң оолдарын баж көрүп болур. Боду-булүк болуп алган көпөк сапаан, эртен-дүшөн кижилерден ала-көөкөк айтгар, оларын дүлдөн хандыкшыл болза, ук килеңкө чөңгөздө.

харын-даа шош-содда үдүрүң турарлар. Чамык арын-чүр чок улуг кижилерин азын-чамыда бажы талалары назы чөтпөңөрдөр. Магаалыңер чандалдык дүң, хундүс мранас кижилерин чоругу орманга иривикчи алыр болза эки. Доктаамал азын чок, ар-галып, чөт бөш чоруп турар кижилер-биле демселди күштөлдиреи болотп күш-аыкшан хаара тудар аитырыгы ниитирөөри чугула.

Бо хире магаалы үедө, оорларын, арагаж сугдугуң, хамаатын хуулааңи утуп, өскө кижилерин күш-аыкшан-биле амыдырал чоругу кижилер ам-даа бар деп азын-чарыкшыл-дыр. Ийди кижилер-биле демселди күштөлдиреи чугула.

К. БИЧЕ-ООЛ.

ӨӨРЕНИРИН КҮЗЭЭННЕРГЕ

Кызылда республиканың бот-өөрөңгөлиг ортумак школазы 1978—1979 өрөңдөгү чымында 5—11 класстары өрөңкчилер чып азырын үргүдүлөп турар.

Бот-өөрөңдөлиг ортумак школага 16 харан еру намыз сес чыл болотп ортумак эртем чедип азырын күзөң хамааттыларын хулөп алыр.

Кирерин күзөңнөр школа-нын директорунга артемин дугайында документини база ажалдап турар черден шыл-аылыгы кошкан. Билдинер:

Хлеб быжырап бодуруленин быжырыкчы мастери мергежини чедип азырын-биле Немерово хоорайда профтехучилищеге 10 класс дооскан оолдарын Кызылдын хлеб заводу немей чыгып турар. (Кирериниң шыгалдаалары чок). Өрөңи хуусалам 1 чыл.

Өрөңкчилер куруениң долу хандырылгыныга турар.

Эртеминин дугайында артемин, паспорт, школа-дан характеристиканы, өмчн шыналгазын, 3X4 см чыра-чөддиг 6 фото-чурукту боду алыр.

Айтырылгары дараазында адресе чорудар: Кызыл хоорай, Заводская кудумчуу, 2, хлеб заводу, телефон 2-37-27; № 2 автобус-биле «Пиво заводу» деп доктар черге чедир чоруру.

Самгаалдайга, Ак-Эрикко, Берт-Дагга, Чыргаландык, Шууракка, У-Шынаага, О-Шынаага; Менгун-Тайга районга; Мугур-Аксина, Мөңө-Бүрөңге; Вур районга; Хандагайтыга, Сагыга, Торгалыга, Солугура, Чаа-Суура; Кызыл районга; Кара-Хаакка, Баа-Хемге, Кунгуртуга, Баан-Колга; Кызыл хоорайга Төп өрөңдө-консулдатия пунктун Рабочая кудумчуу, 36 адреске амыкшан, телефону 2-25-09, № 8 школага амыкшан.

Ак-Эрикко, Чыргаландык, Шууракка, У-Шынаага, О-Шынаага; Менгун-Тайга районга; Мугур-Аксина, Мөңө-Бүрөңге; Вур районга; Хандагайтыга, Сагыга, Торгалыга, Солугура, Чаа-Суура; Кызыл районга; Кара-Хаакка, Баа-Хемге, Кунгуртуга, Баан-Колга; Кызыл хоорайга Төп өрөңдө-консулдатия пунктун Рабочая кудумчуу, 36 адреске амыкшан, телефону 2-25-09, № 8 школага амыкшан.

Чөддиг 6 фото-чурукту боду алыр.

Айтырылгары дараазында адресе чорудар: Кызыл хоорай, Заводская кудумчуу, 2, хлеб заводу, телефон 2-37-27; № 2 автобус-биле «Пиво заводу» деп доктар черге чедир чоруру.